

גליון הלשכה

יוצא לאור ע"י: 'הלשכה' • בית הוראה לענייני סת"ם

גליון ה' - חג השבועות תשע"ח

דבר העורך

בעמדינו ככלות שנה להקמת הבית הוראה, תרגנה שפתינו בשבח והודאה להקב"ה על כל מה שזכינו בשנה שעברה עלינו
אם זה ביזיוי הרבים להשיב לשואלים בדבר ה' זו הלכה, אם זה
השבועיים שמתקיימים מידי שבוע, בפרט בשיעור החדש על
צורות האותיות, אם זה בגליון 'הלשכה' שרבים שותים בצמא
את המאמרים שבגליון שנכתבים בטוב טעם, כולל גליון זה אשר
בו ימצא הקורא מאמר נחמד בענין מ"ם וסמ"ך שבלוחות לכבוד
יו"ט שבועות שבו ישמח משה במתנת חלקו על הני לוחות הברית
אשר הוריד בידו, וכן הלכות פסוקות בענייני הלכות מזוזה השכיחים
בקאנטרי ובמעונות הקיץ אשר רבים נכשלים בזה מחסרון ידיעה.

הרפיע!

אפשר להשיג בחנם
דרך האימעיל של בית ההוראה
halishkeh@gmail.com

אך עתה באתי לברך ברכת התורה על קובץ 'הלשכה' שיצא לאור
זה עתה לרגל מלאות שנה להקמת הבית הוראה, ובו אוצר בלום של
תשובות וביורוי הלכה בענייני סת"ם שנכתבו ע"י גדולי הרבנים, דברים
אשר לא נדפסו עוד בשום מקום ורואים כאן אור לראשונה, ביניהם
פסקים חדשים מהגר"ש אלישיב זצ"ל, מאמרים חדשים מיבלחט"א
הגאון בעל מנחת סולת שליט"א, ביורור בענין הס"ת של הרה"ק המגיד
מקאזניץ זי"ע, אופן תיקון הס"ת של הרה"ק המגיד מזלאטשוב זי"ע,
ביורורים בצורות אותיות שונים, תשובות שונות בהלכות מזוזה, ועוד
רבות - גם צרפנו מכתבי תהילה מגדולי ישראל ובפרט מגדולי רבני
עירנו שליט"א, בשבח ובנחיצות הבית הוראה - הקובץ ניתן לקבל
חנם לכל דורש דרך האימעיל של הבית הוראה, ותקוותיו ששוחרי
תורה בכלל ועוסקים בתורת הסת"ם בפרט ימצאו בה אשר תאבה
נפשם.

ובצאתינו מן הכרך, ה"ה הקובץ החדש אשר איסתייעא
מילתא ויצא לאור בעת שהזמן גרמא - סמוך ונראה לזמן מתן
תורתנו הקדושה - לא נצרכא אלא לברכה, בריך רחמנא
דיהיב לן אוריין תליתאי בירחא תליתאי, יה"ר שנזכה להמשיך
בעבודתינו הק' בהרבצת תורת הסת"ם בכתב ובע"פ ולהרחיב
גבולי הקדושה להגדיל תורה ולהאדירה.

**קובץ
הלשכה**

**ביורוי הלכה
בענייני סת"ם**

**כתבי
הקודש**

ספרי התורה טל
הרה"ק סקאזניץ זי"ע
ושל הרה"ק מזלאטשוב זי"ע

**אותיות
מוזכמות**

אופן עשיית קוץ דרכינו תם,
אורח מושב הלכ"ד,
ויר"ד הפוכה באות צדי"ק

**הכתב
והמכתב**

דיני תגין, שרטוט,
גליון מרובה על הכתב,
ועוד הרבה...

מ"ם וסמ"ך שבלוחות

בהלכה
ואגדה

בנס היו עומדין

נכתב ע"י הרב הגאון עמרם יוסף הלוי יונגרייז שליט"א - מרבני הבית הוראה

ביאזה כתב נכתב הלוחות? ■ ראיית הראשונים דהמ"ם וסמ"ך צריכים להיות סתומים, וחידושו של בעל קסת הסופר שנדחה ■ איזה חומרא יתירה רצה הרד"ך ללמוד מזה, ואיך דחאו הגידולי הקדש ■ האם יש מכאן ראייה מה דין אות הפוכה? ■ ביאורו הנפלא של הגרי"ז ב'שני דינים' שבניסוי הלוחות, נס ב'כתב' ונס ב'מכתב' ■ המ"ם והסמ"ך = טבעת קידושין - עגולה ומרובעת - מהקב"ה לישראל ■ ומה אמר הרה"ק מקאסוב לה'עצי חיים' בביקורו האחרון אצלו...

אלקים הוא חרות על הלחת, בגימטריא תתתנ"ה, כמנין 'מם וסמך שבלוחות בנס היו עומדים'. ש"ך עה"ת

משום דהוה שלא כסדרן, ובלשכת הסופר שם (ספ"י) כתב שסברתו הוא עפ"י מה שהוכיח

מדברי הגהות מיימוני דהא דמהני תיקון בנפסק היכי דלא נשתנה לב' אותיות הוא משום דדין כתיבה תמה אינו דין דאורייתא, משא"כ במ"ם וסמ"ך היו דאורייתא כדחזינו ממה שאמרו מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין, דמוכח מזה שזה פסול דאורייתא דאל"כ לא הוה עביר קוב"ה ניסא למגנא.

אך רוב האחרונים חולקים על חידוש זה של הקסת וסבירא להו דאף דפסול הוא אם אינו סתום לגמרי, מ"מ מהני בי' תיקון, ה"ה המוק"מ בס"ל ל"ב ס"ק קכ"ה, שו"ת מהרש"ם ח"א סי' קנ"ג, שו"ת מהרש"ג ח"א או"ח סי' י' אות ד', וכ"כ אא"י בשו"ת בנין דוד סי' כ"ח, גם חולקים על דבריו במה שהוכיח מהג"מ דדין כתיבה דאורייתא אינו דין דאורייתא, עיין בדבריהם.

בשו"ת הרד"ך כתב דכל שינוי שנעשה באות כגון שניתוסף קוץ שלא במקומו וכדומה הרי זה פוסל את האות אף שלא נשתנה לאות אחר, ואחד מראיותיו הוא ממה שאמרו מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין והוכיחו הראשונים מזה דמ"ם וסמ"ך צריכין להיות סתומין מכל צד וכנ"ל, ומוכח מזה דכל שנשתנה איזה שינוי ממה שהיה בלוחות הרי זה פסול וא"כ ה"ה אם הוסיף קוץ וכדו' הרי זה פסול, אך בגידולי הקדש (מג"א) האריך לחלוק על דבריו, וראייתו זו כתב לדחות בפשיטות דדוקא שינוי הניכר כוז שעושה ממחומר נפרד דהוי קפידיא בגוף הצורה מעכב, משא"כ שאר שינויים קטנים שאין אדם משים לב עליהם ואינם עקריים בגוף צורת האות, ועי"ש מה שכתב בזה עוד.

נסתפקו האחרונים אי אות הפוכה שמיה אות אי לאו ורוב הפוסקים נקטו להחמיר דאות הפוכה אינה אות, וכ"כ בשו"ת מהרש"ם ח"ב סי' מ"ה, אך במפתחות שם כתב דלכאורה יש להביא ראי' מהלוחות דכתיב בהו כתובים משני עבריהם, ומבואר שם ברא"מ דמצד שני היו האותיות הפוכים ומ"מ היו נקראים, וחזי' דאף הפוכות נקראו כתב דהרי התורה כתבה ע"ז משני עבריהם 'הם כתובים' - ויש להעיר דכן מבואר בשבת ק"ד. כתב שבלוחות נקרא מבפנים ונקרא מבחוץ כגון נבוב בובן עי"ש וברש"י.

אמרו חז"ל שבת ק"ד: מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין, הנה מימרא זו נאמרה בגמ' כמילתא דאגדתא, אך בפוסקים מצינו כמה הילכתא גבירתא שלמדו ממימרא זו, ולכבוד חג מתן תורה אשר בו קיבל משה שני לוחות חברית מסיני הזמן גרמא לרעות בגנים וללקוט שושנים מהני מילי מעלייתא, ציצים ופרחים, שנאמרו ושנידונו ע"ז בספרי גדולי האחרונים.

הנה ראש וראשון יש לדון בעיקר הדבר שבנס היו עומדין והקשה הרדב"ז והרי רב חסדא שהוא בעל המימרא כאן דמ"ם וסמ"ך עמדו בנס, הוא עצמו סובר בסנהדרין כ"א: דהתורה ניתנה בכתב עברי ורק אח"כ בא עזרא שינה לכתב אשורי, והרי בכתב עברי המ"ם והסמ"ך דבוקים בלוח אין בהם שום נס, ובאמת דבירושלמי (סנהדרין פ"א ה"ט) מבואר דלמוד"א דהתורה ניתנה בכתב עברי לא היה הנס רק באות עי"ן דבכתב עברי צרתו כמו משולש סתום, ועי' רדב"ז שם מה שתירץ, ובמהרש"א בסנהדרין שם כתב בפירוש דדברי רב חסדא אתיין רק כמוד"א דהלוחות היו כתבים בכתב אשורית, גם בחידושי הר"ן כתב דמדברי רב חסדא אלו מוכח כהך מוד"א דהלוחות ניתנו בכתב אשורית, אך כאמור כי הרדב"ז מקשה דהרי חז"ל דרב חסדא - מרה דהך שמעתתא דבנס היו עומדים - עצמו סובר דבכתב עברי ניתנה, והדרא קושיא לדוכתה, ובחידושי הריטב"א ריש מגילה כתב דצ"ל דאף שכל התורה ניתנה בכתב עברי מ"מ הלוחות ניתנו בכתב אשורית, ועיין רדב"ז מה שפלפל בתי' זה וכתב ליישב באו"א עי"ש.

הנה מגמרא זו הוכיחו הראשונים דאותיות מ"ם סתומה וסמ"ך צריכין להיות סתומין לגמרי, דהרי רק באופן זה שייך לומר דהוי נס.

ובספר קסת הסופר (ספ"י ט"ז) הרחיק לכת יותר והוסיף להחמיר דאם לא היה סתום אז אף תיקון לא מהני בי' בתפילין ומזוזה

וירא מנוחה כי טוב ויהי למס עובד.

אמר הרבי רבי בונם זצ"ל (מפשיסחא) רמז, דעובד ה' צריך ניסים כמו מ"ם וסמ"ך שבלוחות שבנס היו עומדים.

הנה יש להבין לכאורה, למה מדמהו ונקיט לנס הזה, ונראה דבא להראות שאין ביכולת אדם עובד ה' לעזור לעצמו כלום בלי נס, כמו מ"ם וסמ"ך שבלוחות שלא היו עומדים רגע אחד בלי נס, כן עובד ה', וכדאייתא בגמ' (סוכה נ"ב:) אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, כן בזה, להראות שהעבדות רק בנס ולא בכח האדם כלל, ודו"ק.

יבחר פאר (להרה"ק מבצעדין זצ"ל) וב"ב מדילי אא"י בספר בנין דוד פ"י ויהי אות ס"א

אך רש"י בפר' תשא (שמות ל"ב ט"ו) עה"פ כתובים משני עבריהם, כתב דמעשה נסים היה שהיו יכולין לקרות הכתב משני הצדדים, נמצא שמלבד הנס דמ"ם וסמ"ך היה עוד נס בכל אותיות הלוחות שהיה אפשר לקרותן משני עבריהם, ולפ"ז אודא לה ראייתו של המהרש"ם דהרי לפי זה נמצא שלא היה כאן שום אות הפוך.

איתא בתוספתא בפ"ב מגיטין ה"ו 'המקרה על העור כתבנית כתב פסול', וכתב בחסדי דוד שם הטעם דפסול דלא חשיב כתב כיון דמקום האותיות חלול, ואע"ג דהכתב של לוחות ג"כ היה מפולש וקרי לי כתב כדכתיב מכתב אלקים הוא, שאני התם דבנס הוה, אבל בעלמא כה"ג לא הוי כתב, ודבריו מחודשים טובא דאף דחקיקה חשיב כתב מ"מ אם חקק מעבר לעבר עד שנעשה חלול בזה לא חשיב כתב.

אך מה שכתב לדחות הראי' מהלוחות משום דשאני התם דבנס היה עומד, קצת צ"ב דהרי רק המ"ם והסמ"ך היו בנס ולא שאר האותיות, ואולי כונתו להמבואר ברש"י הנ"ל דהנס היה בכל האותיות.

אולם יש להקשות על דבריו דהנה בגיטין כ. מבואר דחקיקה חשיב כתב, וכתבו שם התוס' דיש להביא ראי' לזה מהלוחות שהיה חקוק מעבר לעבר והכתוב קראו כתב - הרי דאף בכתב מפולש ג"כ נקרא כתב וכדמצינו בלוחות.

אך שוב ראיתי דלכאורה יש להביא ראי' לדבריו מדברי הרמב"ם בפ"ד מהלכות גירושין ה"ו שהביא דברי הגמ' בגיטין שם דחקיקה יש לו דין כתב, ומביא ראי' לזה מהפסוק בירמ' (י"ג) שנאמר שם 'כתובה בעט ברזל', ולכאורה למה הביא פסוק בנביאים ולא הביא פסוק שבתורה גבי הלוחות שהביאו התוס', ועל כרחיך באמת לא מקרי כתיבה כיון שהוא מפולש, ומה שהכתוב קראו כתב צ"ל כתי' החס"ד, ודו"ק.

וראיתי בפירוש קנן פירות מהגר"ח קניבסקי שליט"א על מסכת עבדים

(פ"ג סקצ"א)

שכתב ג"כ דמהתוספתא מוכח דכתב מפולש לא מקרי ליישב וכדי ליישב הקושיא מהלכות

בפעם האחרונה שהלך (הרה"ק רבי משה זי"ע, בנו של הרה"ק בעל התורת חיים מקאסוב זי"ע) לבקר את רב העיר הרה"ק בעל העצי חיים זי"ע, בין הדברים אמר לו, 'סיגעטער רב, מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין...', ובאותה שנה נסתלקו שניהם, רבי משה'לע בהיותו בשנות הששים, והעצי חיים בשנות הארבעים, וזה התכוין לרמזו במ"ם וסמ"ך.

מפי ספרים סופרים (הגדש"פ עמוד ג)

כתב באופן אחר, וז"ל 'ואפשר כיון דתנן פ"ה דאבות הכתב והמכתב נבראו בע"ש ביהש"מ, ופי' הרע"ב הכתב של הלוחות א"כ היה בריאה והיה בו ממש אע"ג שלא היה נראה לעין ושפיר שייך למקרי' כתב'.

ויש להסמין לדברי הגר"ח ק"ש שליט"א את דברי המהרש"א בפסחים פ"ז: שהקשה על מה שאמרו דכששבר משה הלוחות היו אותיות פרוחת באויר, וקשה דהרי לא היו אותיות כיון שהכתב היה חקוק, וע"ז תירץ המהרש"א בח"א שהיה כאן נס בתוך נס שראו את האותיות של אויר שהן פורחות (ראה כלי

יקר פ"י יתרו עה"פ וכל העם רואים את הקולות).

ומן הענין לציין לדברי הגרי"ז בספרו עה"ת פר' תשא מה ביאר הפסוק 'והלחת מעשה אלקים המה, והמכתב מכתב אלקים הוא', דבא לרמוז על שני הניסים שהיו בהלוחות,

תיבת 'והלחת מעשה אלקים' קאי על המ"ם וסמ"ך שעמדו בנס וזה היה נס בלוחות גופא, ותיבות 'המכתב מכתב אלקים' קאי על הנס שהיה נקרא משני הצדדים, וזה היה נס בהכתב ולא בהלוחות עצמם עיי"ש דפח"ח - ומו"ר הגר"א גורביץ שליט"א בספרו וענפיה ארוזי א-ל מוסיף על הדברים, וז"ל 'ונרא דדבר זה בא ללמדנו ששלא רק עצם התורה - הוא הכתב - היא למעלה מן הטבע, אלא גם המקום שעליו נמצא הכתב גם הוא צריך להיות למעלה מן הטבע, והיינו

דליבו של האדם שרוצה לקיים עליו הצווי של 'כתבם על לוח לבך' צריכה עיבוד למען העלותה למעלה מטבעה כדי שתתקיים בה היכולת להחזיק עליה המכתב שהוא מכתב אלקים' עיי"ש עוד.

ואסיים את המאמר בשיחה נאה שאמר הרה"ק מסאטמאר זי"ע (הובא בספר אגדות מהרי"ט ח"ב עמוד ר"ח) לרמז בדברי חז"ל בדרך צחות דטעמא שהיו זקוקים לנס שיוכלו לעמוד הוא מפני שהיה מ"ם וסמ"ך, היינו בהיפוך אתון מסמ"ך מ"ם [ס"ם], דאלמלי היה סמ"ך מ"ם כי אז לא היה בזה שום נס שהם עומדים, פי' שיש להם עמידה לרגל דהיינו ממון החזקה, דכל היכי שהס"ם הוא בראש, לשם זורקין ממון בלי חשבון וגבול, ושם יש ממון די והותר גם על פי דרך הטבע, ואינו רבנותא כלל שיכולין לעמוד, אבל כיון שהוא מ"ם וסמ"ך היינו שמהפכין לגמרי את הס"ם מקום כזה שהוא להיפוך מדרך הס"ם באמת זקוק לנס שיוכל לעמוד, וזהו

ולדעתי מבין מה שהלוחות היו הקידושן שנתקדשו זרע ישראל, יען כי הטבעת קידושין עפ"י סוד המבאר בתיקונים צריך להיות מרבע סוד מ"ם סתמה וע"כ צוה הקדוש מזידיטשויב וצ"ל שיהיה דוקא טבעת מרובע, ואנו לוקחין טבעת עגולה ציור', וע"י מ"ם וסמ"ך שבלוחות היו הקידושין כי המה ציור הטבעת...

עשרת ישועה (ליקוטים סוף ספר דברים אות ב')

ומעין דברים אלו אמר הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל ראש ישיבת חכמי לובלין, מ' וס' שבלוחות, היינו ה'מס', זה המעט שצריכין ליתן בשביל הלוחות, הם תמיד בנס לכלל דבר של חולין הולך הכסף ונקבץ בנקל משא"כ לענין דברים שבקדושה, תמיד יש קישורים רבים ועצומים עד כי יקבץ, וזה נחשב לנס.

הרב הגאון רבי חיים זלמן הלוי אייזען שליט"א
ראש הבית הוראה ומחבר ספר "המזוזה"

"מזוזה"

ב'קאנטרי' ובמקומות נופש

לקראת ימי הקיץ הממששים ובאים עלינו לטובה

מקדמת דנא, נהגו גדולי התורה ועמך ישראל, בימים אלו של שילחי דקייטא, לפוש מעט משגרת החיים העמוסה ולהחליף את אווירת העיר השוקקת חיים באווירת רוגע ושלווה בעיירות הקיט והנופש ובמרחצאות המרפא, לחזק ולהבריא את גופם ונפשם ולאגור כח ואון לימים הבאים לקראתנו לשלום, ימי הרחמים והסליחות וירח האיתנים.

אם בהיות האדם בביתו הרי הוא מקיים בהידור את מצוות התורה בה נצטוונו (דברים יא, כ): "וְכָתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבִשְעָרֶיךָ" ועל כל פתחי ביתו קובע הוא מזוזות מהודרות כדת וכדין, הרי ששונים פני הדברים בהיותו נע ונד, בחדרי אירוח ובמקומות נופש, בהם - לעיתים מחוסר ידיעה - נכשל הוא בקיום מצוה יקרה וחביבה זו, בזמן שדווקא כעת סגולת המזוזה נצרכת שבעתיים, שהרי "כל הדרכים בחזקת סכנה" (ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד), ואיזו שמירה יש לנו יותר מהבטחת התורה המפורשת לזהירים במצוות מזוזה (שם, כא) "לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ".

ביריעה זו נפרוש כשמלה את הלכות מזוזה הנהוגים ושכיחים בימות הנופש, בתקווה שאכן יביאו הדברים לקיום המצווה כתיקונה, וכח מצווה זו תגן עלינו להינצל מן השעות הרעות ומכל פגע רע.

מאמר זה ערוך ומלוקט מתוך ספר "המזוזה", המקיף ביסודיות ובשפה ברורה ושווה לכל נפש את כל הלכות מזוזה, בשימת דגש מיוחד על נושאים אקטואליים בזמנינו, ובשילוב שרטוטים ותמונות תלת מימדיות משובבי עין, במטרה להנחיל את ידיעת הלכות מזוזה לכל אחד ואחד. בספר מופיעים הלכות מזוזה בצורה קצרה ותמציתית, לצד מילואים עיוניים המרחיבים ביסודות הלכה. התוכן שבמאמר שלפנינו מלוקט הן מחלק ההלכה למעשה והן מחלק המילואים.

בית מלון, בית הארחה, צימרים ופנימיות

כתוב בשולחן ערוך (יו"ד רפו, כב) "השוכר בית בחוצה לארץ, והדר בפונדק בארץ ישראל, פטור ממזוזה שלשים יום. והשוכר בית בארץ ישראל, חייב במזוזה מיד, משום ישוב ארץ ישראל" [פירוש, מכיוון שאסור ליטול את המזוזה בצאתו מהדירה, על כן תקנו חכמים שיקבע השוכר מזוזה לאלתר, כדי שלא ייצא ממנה בקלות, וגם אם ייצא ממנה ישכרנה אחר במהרה כשיראה שיש בה מזוזה, ונמצאת ארץ ישראל מיושבת (ע"פ רש"י מנחות מד, א)].

מבואר שיש חילוק בין דירה בארץ ישראל, לבין דירה בחוץ לארץ. בארץ ישראל - השוכר חייב מיד, והדר בפונדק פטור עד שלושים יום. ובחוץ לארץ - אף השוכר פטור עד שלושים יום. דין הדר בפונדק בחוץ לארץ אינו מבואר כאן, ונחלקו בו הפוסקים: יש אומרים, שפטור מהמזוזה לעולם (מסכת מזוזה ב, יב) וירושלמי (מגילה, פ"ד ה"ב) לפירוש הפני משה. וכן פסקו במזוזות ביתך (רפ"ו, עה) ושרית מנחת יצחק (ו, קיג), ויש אומרים שחייב לאחר שלושים יום [ערוך השולחן (יו"ד רפו, מנח), וכן משמע מסתימת כל הפוסקים, ראה בבירור הלכה (עמ' רמג והלאה) שהארץ בזה, וכ"כ בחובות הדר (ג, ה)].

גדר החילוק בין 'שכירות' ל'פונדק'

"פונדק" - במשמעותו הפשוטה הינו 'בית מלון'; 'בית הארחה' וכדו'. ויש לדון לגבי 'מעונות קיט' (- 'צימרים' בשפה המדוברת) המושכרים למספר ימים,

האם גדרם כשכירות הוא כפונדק. [הגדרת הדין הינה חשובה ונוגעת גם לשאר ימות השנה, למשל, בני משפחה הבאים להשתתף בשמחה בעיר אחרת, ומשתכנים בבית פרטי שבעלי השכירות או השאילוהו למשך ימי השמחה, ואין להם רשות להשתמש בבית כרצונם; בני חוץ לארץ הבאים לארץ ישראל לתקופה קצרה ומשתכנים בבית פרטי, וכיוצא בזה, האם דינם כשכירות או כפונדק].

ומצאנו בזה שתי דרכים בפוסקים, ויש ביניהם קצת נפק"מ למעשה:

יש אומרים שעיקר החילוק בין השוכר לדר בפונדק הוא שהשוכר שוכר את גוף הבית, דהיינו שהשתמשו בו - בתקופת השכירות - היא כעין בעל הבית, שרשאי לעשות בדירתו ככל שירצה, ואילו הדר בפונדק קונה רק 'זכות השתמשות' לאכילה ולינה וכדו', כפי מה שהוסכם ביניהם, ואינו נוהג מנהג בעל הבית. אחד המאפיינים בהם בולט השוני שביניהם הוא, למשל, שהשוכר רשאי להביא עמו מזרנים ומיטות מתקפלות, ולארר בדירה המושכרת את מי שיחפוץ, ואילו הדר בפונדק אינו רשאי לתת את מיטתו לאחר, וכל שכן שאינו רשאי להשכיב מישוה עם מזון על הרצפה, ללא הסכמת בעל הבית. כמו כן, אינו רשאי להזיז רהיטים ממקומם ולשנות את תצוגת החדר, מה שאין כן שוכר. זו דעת הגר"ש וואזנר זצ"ל (שבט הלוי חלק י, ס"ק פ) והגר"י בלויא זצ"ל בספרו חובות הדר (ג, הע' יח).

חזוזה כקמע לשמירה חפגע רע

שאלה: החושש מתאונות דרכים וכדו', האם מותר לו ליטול עמו מזוזה כקמיע?

הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה, יו"ד ב. סי' קמא) נשאל על כך, ודעתו להתיר. בתשובתו מתייחס הוא לדברי הרמב"ם (מזוזה פרק ה. הלכה ד) שתוקף בחריפות את "אלו שכותבין מבפנים" (המזוזה) שמות המלאכים או שמות קדושים או פסוק או חותמות, וכותב עליהם: "הרי הן בכלל מי שאין להם חלק לעולם הבא, שאלו הטפשים לא די להם שבטלו המצוה אלא שעשו מצוה גדולה שהיא יחוד השם של הקדוש ברוך הוא ואהבתו ועבודתו כאילו הוא קמיע של הניית עצמן כמו שעלה על לבם הסכל שזהו דבר המהנה בהבלי העולם", שמדבריו נראה לכאורה שאסור להשתמש במזוזה כקמיע.

והקשה עליו הכסף משנה בשם הרמ"ך שבמסכת עבודה זרה (יא. א) מסופר על אונקלוס הגר ששלח מלך רומי את חייליו להביאו לפניו, ובצאתו הניח אונקלוס את ידיו על המזוזה, והסביר לחיילים את מעלת המזוזה באמרו "מנהגו של עולם מלך בשר ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ, ואילו הקדוש ברוך הוא עבדיו מבפנים והוא משמרן מבחוץ", משמע מזה שהמזוזה מיועדת לשמירה. ותירץ הכסף משנה: "צריך לומר דאין הכי נמי שהמזוזה שומרת הבית כשהיא כתובה כתקנה, לא המלאכים הכתובים בה מבפנים. וגם אין הכוונה בעשייתה לשמור הבית, אלא צריך שיכוין לקיים מצות הקדוש ברוך הוא וממילא נמשך שתשמור הבית".

ולפי זה, לכאורה אין ליטול מזוזה לשם שמירה כשאינו מקיים את המצוה. אך הגר"מ פיינשטיין דוחה טענה זו בנימוק מעניין. לדעתו, כל דברי הרמב"ם נסובים על המקיים מצוות מזוזה כציווי התורה, וכוונתו שתהיה מצוה זו לשם שמירה, שבכך הרי הוא מגרע את כוונת הבורא יתעלה שציוונו על מצוות מזוזה, ועושה אותה כקמיע בעלמא. הנהגה זו מופרכת מעיקרה היא, שהרי עיקר הכוונה בקיום מצוות הבורא צריכה להיות רק לשם מצוה, והשמירה ממילא תבוא.

שונה הדבר כשאין האדם עסוק בקיום מצוות מזוזה, אלא נוטל הוא את קלף המזוזה בחיקו, בידעו ובהכירו את ערך קדושתה, ומאמין הוא שגדול כוחה להציל אותה ולהגן עליו, לא פחות משאר קמיעות שכתובים בהם פסוקי שמירה שונים, אדם זה אינו מבזה את המזוזה כלל.

עם זאת יש לציין שחלק מהפוסקים חולקים עליו ולדעתם אין להשתמש במזוזה כקמיע.

חה נקרא ארץ ישראל

הואיל וטעם החיוב לקבוע מזוזה בארץ ישראל מיד הוא משום מצוות יישוב ארץ ישראל, לכן, כל מקום שהוא בתוך גבול עולי מצרים, אע"פ שלא כבשוהו עולי בבל, וגם עבר הירדן - נחלת בני גד ובני ראובן, בכלל מצוות יישוב ארץ ישראל הן [רמב"ם (סנהדרין ד. 1) ע"פ הרדב"ז שם, שו"ת ישועות מלכו (יו"ד סי' סז, קונטרס יישוב ארץ ישראל) בשם הכתפת ופרח ועוד אחרונים, חזון איש (שביעית סי' ג, סעי' יט)], ולכן דרום רמת הגולן נחשב כארץ ישראל, וצפון רמת הגולן אינו מארץ ישראל. המיקום המדויק בו עובר הגבול שנוי במחלוקת, ואכמה"ל. אילת ושכנותיה, אין דינם כארץ ישראל. ויש אומרים שגם עזה נחשבת כחוץ לארץ [רמב"ם (תרומות פרק א, הלכה ז), ובאגור באהליך (ל, ה') קא] כתב שכיון שהשוכר חייב רק מדרבנן, יש להקל בזה].

אמנם הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א בספרו מועדים וזמנים (חלק ד, סי' רפז בהערה), דן לגבי חתן ששכר מבעל מלון בארץ ישראל, את מקום חדר הייחוד, ועורר אחד על כך שלכאורה חייב החתן לקבוע שם מזוזה כשרה, כדין שוכר בארץ ישראל שחייב מיד, וכתב שם: "ובעיקר החשש, האמת אגיד שנכון אני טובא מהו שוכר ומהו גר בפונדק, ותמיד נדמה לי ששוכר היינו מי שיש לו קנין שכירות, משא"כ גר בפונדק אין לו קנין גמור כשוכר, וזהו החילוק בין שוכר לגר בפונדק דפטור, ששוכר קנינו אלים והוא כקנין הגוף לפירותיו (- וממילא יש לדון דבמדין דידן שקנאו החתן בדיני שכירות כדן, דחייב במזוזה), אבל שאלתי מרן הגאון (רי"ז הלוי) דבריסק זצ"ל ולא הסכים שזהו החילוק, ולדעתו בבית מלון תמיד פטורין (- היינו עד ליום), אבל לא הכריע אז להגדיר מהו שוכר וגדר דר בפונדק בדיוק, ואולי במלון או פונדק אין הדרך להשתקע זמן רב ולכן פטור עד שלושים יום, ואין חיוב כשוכר".

גם בספר אגור באהליך (פרק ל, סעי' מז) האריך להוכיח שעיקר גדר 'פונדק' הוא, מקום שאינו מיועד לדיור ממושך, מכל סיבה שהיא, הן מחמת איכות הדיור, או מחמת שדמי השהיה שם יקרים, בכל אופן פטור תוך שלושים יום.

הנפקא מינה בין שני ההגדרות היא לגבי שוכר דירה בארץ ישראל שהדרך להשכירה לזמן קצר בלבד, כגון שבעליה מתגוררים שם בקביעות והשכירו את דירתם למספר ימים, ודעתם לשוב לשם. או פנימיה לבחורי ישיבה המושכרת בשבת שאין הבחורים שוהים בישיבה, או בתקופת בין הזמנים, שאם נאמר שהעיקר תלוי במהות הקנין שיש לו בדירה, נמצא שבאופן זה, כיון שהשתמשותם בתקופת השהות במקום היא כבעלים הרי הם חייבים במזוזה לאלתר. ואם נאמר שהעיקר תלוי ביעוד המקום, נמצא שבאופן זה, שהדיור במקום אינו מיועד לתקופה ארוכת-טווח, גדרם כפונדק ופטורים ממזוזה תוך שלושים יום.

סיכום היוצא להלכה

נסכם את ההלכות היוצאים למעשה:

- **בית מלון, בית הארחה** - עד שלושים יום פטור, משלושים ואילך חייב בארץ ישראל, ויש אומרים שגם בחוץ לארץ.
- **'צימרים', דירה המושכרת לשבת אחת עם הריהוט וכדו'** - דינם גם כן כמו פונדק, שהרי ההשתמשות בהם מוגבלת, וגדרם כקבלת זכות השתמשות בלבד ולא כשכירות. וגם הדיור בהם מיועד לזמן קצר.
- **פנימיה המושכרת למחנה קיץ 'קעמפ' וכדו'** - הדין תלוי במחלוקת הפוסקים הנ"ל, לפי שאף על פי שהדיור בה מיועד לזמן קצר בלבד, מכל מקום במשך הזמן הזה רשאים השוכרים לעשות במקום כרצונם, ואולי נחשב כ'שכירות' ובארץ ישראל חייב מיד, ובחו"ל רק לאחר שלושים יום.

דירה שאולה

דין השואל כדין השוכר, וחייב בארץ ישראל מיד ובחוץ לארץ לאחר שלושים יום [רמ"א (יו"ד רפז, כב)].

דירת קייט האם נחשבת כדירת עראי

יש מהפוסקים שציידו לפטור ממזוזה את השוכרים דירות במעיינות המרפא ובהרים (קאנטריי) לנופש, כמו שנהוג בחו"ל, אפילו לאחר שלושים יום. לפי שנחשב ל'דירת עראי' שהרי עיקר דירתם היא בעיר, וגם משלמים בחדשים אלו שכר דירה על דירתם בעיר, מה גם שיש ששוהים כל השבוע בעיר לצורך עבודתם ורק לשבת מצטרפים הם אל בני משפחותיהם השהים בהרים, כל זה מוכיח שדירתם במקום הנופש היא דירת עראי, והרי זה דומה לבית שבספינה שפטר הרמב"ם (מזוזה פרק ו, הלכה ט) ממזוזה, אף אם שוהה שם

יותר משלושים יום לפי שזו דירת עראי בעצם [תרשיש שוהם (סי' נב) הביאו השדי חמד (מערכת מ, כלל קיח) ושו"ת משנה הלכות (ד, קלד)].

אמנם רוב הפוסקים אינם מחלקים, ולדעתם הרי זה ככל 'שכירות' או 'פונדק' (- תלוי באופי הדיוק, כמבואר לעיל), שבארץ ישראל השוכר חייב מיד, ובפונדק פטור עד שלושים יום, ובחוץ לארץ לעולם פטור עד שלושים יום, יותר מכאן חייב [שו"ת ערוגת הבושם (סי' רל), שו"ת מנחת יצחק (י, צב), שו"ת להורות נתן (ג, עא) ועוד פוסקים]. ויש שציידו שלא יברך.

שלושים יום, מניינם וזמן החיוב

מנין השלושים יום הוא משעת הכנסת החפצים והרהיטים לבית על מנת לדור בו [שו"ת מנחת יצחק (י, צג)], והיום הראשון נמנה עמם אף על פי שאינו יום שלם, ובתחילת ליל שלושים ואחד חייב במזוזה [קונטרס המזוזה (רפז, קצז)].

שלושים הימים צריכים להיות רצופים דווקא, אבל אם יצא מהדירה בתוך השלושים יום, ופינה חפציו משם, ואחר כך חזר לדור שם, מתחיל למנות שלושים יום מחדש [פתחי תשובה (י"ד רפז, יח), ערוך השולחן (י"ד רפז, מט)]. אבל כשלא פינה חפציו מצטרפים, לפי שעדיין נראה כשלו. ואם כשפינה דירתו היה בדעתו לחזור לשם - מצטרפים אותם הימים שדר שם בתחילה למנין שלושים [כ"מ בדעת קדושים (י"ד רפז, ל)].

חל יום השלושים ואחד בשבת, יקבע את המזוזה בברכה בערב שבת סמוך לכניסת השבת [קונטרס המזוזה (רפז, קצג)].

יש אומרים, שפטור שוכר בחוץ לארץ כל שלושים יום, הוא דווקא בשוכר בסתם או עד שלושים יום, אבל שוכר שדעתו לדור בדירה יותר משלושים יום, וכל שכן כששכרה עם 'חווה-שכירות' ואין הצדדים רשאים לחזור בהם, כמקובל בזמנינו, חייב במזוזה מיד, וכן המנהג. ואפשר גם לברך על קביעת המזוזה [הדרי' החיים (מזוזה, דין מקומות החייבים במזוזה, טז), הערוך השולחן (י"ד רפז, מט), מזוזות ביתך (רפז, עז) ועוד אחרונים מחייבים תמיד בשוכר ליותר משלושים יום, ואם שכר עם 'חווה' כתבו החיד"א בשו"ת יוסף אומץ (סי' ל), הבן איש חי (שנה שניה, כי תבא, כג), שו"ת שבט הלוי (ו, קס) ועוד אחרונים שחייב מיד].

ומכל מקום, הרוצה לצאת ידי כל הדעות, יקבע מזוזה שאולה תוך שלושים יום ולא יברך עליה, ולאחר שלושים יום יטלנה ויחליפנה במזוזה אחרת שלו, ויברך. או שיקבע מזוזה - אפילו שלו - בתוך שלושים יום ולא יברך, ולאחר שלושים יטלנה [על מנת לבדקה, או כדי לקבוע מהודרת ממנה] ויחליפנה באחרת, ויברך [שו"ת מנחת יצחק (י, צג), בשם הגה"ק רבי יואל מסאטמאר זצ"ל, וראה גם בשערי הלכה ומנהג (לכ"ק האדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל, יורה דעה, קכו)].

השוכר או השואל סתם, או לשלושים יום בלבד, אף על פי שאינו חייב, מכל מקום רשאי לקבוע מזוזה, אך לא יברך על קביעתה [כך דעת רוב האחרונים, ראה בשדי חמד (מערכת מ, כלל קיב והלאה)]. ואם נמלך ודעתו להמשיך לדור שם אחר שלושים יום, רצוי שיטול את המזוזה במקומה ביום השלושים לזמן מה, ויחזור ויקבענה לאחר שלושים בברכה [קונטרס המזוזה (רפז, קצב), וחובת הד"ר (ג, ב)].

אורח הדר יחד עם בעל הבית

יש אומרים, שכאשר ניכר מצורת הדיור שאין הוא בעל הדירה, כגון אורח הדר יחד עם מארחו וכדו' - אינו חייב במזוזה כלל אף לאחר שלושים יום, ואינו דומה לדר בפונדק, שיש מקום לחשוב עליו שקנה חדר בפונדק זה, המיועד עבורו בכל עת שיוזמן לכאן, ולכן יש סיבה מיוחדת לחייבו במזוזה, מה שאין כן באורח [תוס' י"ד (שבת קלא, ב"ה כל), שו"ת אבני נזר (י"ד, שפ), הובא ג"כ בשו"ת שבט הלוי (ב, קנו - רפז, כב), ובשו"ת באר משה (ב, צה)], ויש שאינם מחלקים ומחייבים בכל אופן לאחר שלושים יום, אף כשאין מקום לחשוב שהוא בעל הדירה [שו"ת מנחת יצחק (ב, פג), ומדייק כן מדברי הברכי יוסף (י"ד רפז, ד) דעת קדושים (י"ד רפז, לד)].

מי חייב לקבוע את המזוזה

חיוב קביעת המזוזה בדירה שכורה ושואלה, הוא על השוכר או השואל, שהמזוזה "חובת הדר" היא. וכן ההוצאות הכרוכות בתיקון מקום קביעת המזוזה מוטלות על השוכר [גמרא (בבא מציעא קא, ב), שולחן ערוך (י"ד רצא, ב)].

השוכר בית בחזקת שיש לו מזוזה, אפילו התנה בפירוש ששוכר בתנאי שיש שם מזוזה - ונמצא שאין שם מזוזה, אינו יכול לחזור בו, שאנו אומדים את דעתו שנוח לו לקיים מצוה בממונו [בית יוסף (י"ד רצא, ב) בשם ה"ר מנח, ע"פ הגמרא (פסחים ד, ב), ורש"י (ד"ה אלא)], ואין המשכיר צריך לשלם לו את הוצאות קביעת המזוזה [מגן אברהם (או"ח תלז, ו), ועוד אחרונים, דגבי מזוזה אי"צ לשלם, ואף שכתב הבית הילל (י"ד רצא, א) שלדעת הרמ"א (או"ח תלז, ג) חייב לשלם, מכל מקום פסקו רוב הפוסקים שם דלא כרמ"א, ראה במשנה ברורה (או"ח תלז, טו ושעה"צ יח), והוא הדין כאן, ע"י בשערי דעה (י"ד רצא, א)]. אבל כשיוצא מהבית ומשאיר שם את המזוזה, חייב הדייר הבא אחריו או המשכיר לשלם לו, כפי שיבואר להלן.

השוכר בית שיש בו מזוזה, אינו צריך ליטול את המזוזה ממקומה ולחזור ולקובעה, ואינו מברך עליה [פתחי תשובה (י"ד רצא, ד) בשם ברכי יוסף (או"ח יט, ב), ומזוזות ביתך (רצא, ט)].

מלון ופונדק שבעליו יהודי

יש אומרים שפונדק הנמצא בבעלות יהודי, חייב בעל הבית לקבוע שם מזוזה, אף באופן שאין לחייב את המתאכסן בו, כגון קודם שעברו שלושים יום, לפי שלגבי בעל הבית נחשב מקום זה 'מחסן' החייב במזוזה כמבואר בשו"ע (י"ד רפז, א), שהרי הוא מיועד עבורו להשכין שם את אורחיו [ערוך השולחן (י"ד רפז, יח ומה), שו"ת שאילת דוד (סי' ח), שו"ת צור יעקב (א, קצד)], ויש פוטרם [שו"ת מנחת יצחק (ד, פט-צ), וכן מוכח מהרבה ראשונים ומסתימת הפוסקים, ראה באגור באהליך (ל, מ-מב) ובהערות שם]. וכן שמעתי מכמה בעלי הוראה דפסור]. והמנהג הוא שבעל מלון יהודי קובע מזוזות בפתחי החדרים, אך אין לו לברך על קביעת המזוזה.

דירת נופש פרטית

כל המבואר לעיל הוא בדירת נופש שכורה, שאינה חייבת במזוזה מן התורה וחז"ל חייבו לקבוע בה מזוזה, ולכן חיובה הוא רק לאחר שלושים יום. אבל דירה פרטית המשמשת בקביעות מידי שנה לזמן מסוים, כגון דירת נופש, אפילו דר בה פחות משלושים יום, חייבת במזוזה בשעה שדרים בה [אגור באהליך (לא, א)].

חנות ומכולת בעיירת נופש

כתב הרמב"ם (מזוזה ו, ט): "החנויות שבשווקים פטורין מפני שאינן קבועים לדירה", וכן נפסק בשולחן ערוך (י"ד רפז, יא). ונחלקו הפוסקים בהבנת הדברים, יש אומרים שבכל חנות הדברים אמורים, שכיון שמשתמשים שם רק בשעות היום, אינן נחשבים כדירה. ויש אומרים שהכוונה היא לחנויות שבשווקים שאינם קבועים אלא לזמן מה, ואח"כ מפרקים אותם או עומדים ריקם, אבל חנות קבועה - חייבת במזוזה, שכיון ששוהים שם במשך רוב היום - דומה לדירה. ולמעשה קובעים מזוזה בחנות, בלא ברכה. אבל חנות שבעיירת נופש, המשמשת לתקופת הנופש בלבד, הרי היא פטורה ממזוזה.

כשרות המזוזות במלונות וחדרי אירוח

לפי המבואר לעיל חובת המזוזה היא על המתאכסן בדירה, ולכן מחובתו להשגיח שגם אם ישנם מזוזות בדירה שתהינה כשרות כדון, ואינו יכול לפטור את עצמו בטענה שאין זו דירתו, לפי שכעת הוא מחויב במצוות מזוזה.

אם הוא מסופק בכשרות המזוזות שקבע בעל הבית, יכול להביא עמו

מעשי אבות

"...נעצרנו ליד איזה כפר פולני ליד העיר קובל. הגרמנים חיפשו עבורנו מקום איכסון זמני וחילקו אותנו בין משפחות האכרים. נכנסתי לבית אחד ומה אני רואה לנגד עיני? על המשקוף בולט סימן של מזוזה שנעקרה ממקומה! תפסתי בזרועו של האכר, בעל הבית, וצווחתי עליו, מבלי לחשוב על הסכנה הנוראה שבצעד כזה: "אמור-נא, איזה יהודי רצחת ואף גזלת ממנו את ביתו!?"... והגוי משיב לי ברוסית: "איך זה עולה על דעתך?" - וכאשר אני מצביע על מקום המזוזה, הוא מוריד את מבטו ודמעות נקו בעיניו: "חבל לי על היהודים! זה הבית שלי, ואת החדר הזה הייתי נוהג להשכיר ליהודים לחודשי-הקיץ לצרכי נופש, והיהודים הרביקו פה מזוזה... ואם אינך מאמין לי, הלא תראה שרק בדלת זו נמצא סימן של מזוזה ולא ביתר הדלתות. ואילו היה זה בית יהודי, אז היהודים היו שמים מזוזה על כל דלת ודלת, לא כן?"

(משה פראגר, ירחון "בית יעקב" ירושלים, 196-197, עמ' 13)

קבע שם מזוזה שאולה מגמ"ח, יש אומרים שמותר ליטלה ממקומה כדי להחזירה לבעליה, ויש מחמירים בכך [אורחות רבינו (ג), מזוזה לט-מ] בשם הגר"ח קנייבסקי שמקל בזה, ואביו הגר"י קנייבסקי החמיר.

תביעת דמי המזוזה שמשאיר במקום

אף על פי שאסור לו ליטול את המזוזה, רשאי לתבוע את דמיה מהבא אחריו לדור שם, וחייב לשלם לו [בית יוסף (רצא, ב) בשם רבינו מנחם, רמ"א (רצא, ב)]. ומכל מקום, גם אם לא שילם הדייר החדש עבורה, אסור לו ליטלה משם [ערוך השולחן (רצא, ג), מזוזה ביתך (רצא, י) וחובת הדר (א, הע' טא)].

החייב לשלם הוא על הדייר השני, ואין המשכיר חייב לשלם על המזוזה, לפי שאינו דר שם [שו"ת דברי יציב (ליקוטים והשמטות, קגז)]. ומכל מקום אם למשכיר יש דירות נוספות שמשכירים לאחרים, וקבע שם מזוזה כדי שיקפצו עליהם שוכרים, גילה דעתו שניחא ליה שיש מזוזה בדירתו המושכרות, וחייב לשלם עבור המזוזה שקבע השוכר [אגור באהליך (מכ, כו)].

בפונדק ובית מלון, לדעת האומרים שבעל המלון חייב לקבוע שם מזוזה, יכול השוכר לתבוע מבעל המלון את דמיה [אלא שבעל המלון יכול לטעון 'קים לי' כהפוטרים, אלא אם כן אנו רואים שבשאר החדרים קבע בעל המלון בעצמו מזוזה, כמבואר לעיל].

יכול לתבוע את המחיר המלא של המזוזה, אפילו היא מהודרת מאוד, ואם אינו מוכן לשלם לו מחיר מזוזה מהודרת מותר לדייר היוצא להביא תמורתה מזוזה פשוטה [שו"ת שבט הלוי (ב, קנט; ו, רמז)].

שכר דירה מגוי או יהודי חילוני

השוכר דירה מגוי, חייב ליטול את המזוזה בצאתו, שמא יבזזה הגוי [שולחן ערוך (רצא, ב)].

גם אם הגוי מתכוון להשכירה ליהודים אחרים, ואפילו כבר השכירה ליהודי אחר, אלא שעדיין לא נכנס לדור שם, חייב ליטול את המזוזה [שו"ת שאילת יעב"ץ (ב, קכא)]. אבל אם כבר נכנס היהודי לדור שם, אסור לו ליטול את המזוזה [בית לחם יהודה (רצא, ב), דעת קדושים (רצא, א)].

השוכר מיהודי חילוני, אם מכירו וידע בו שלא יבזה את המזוזה, לא יטלנה [שו"ת לב אברהם (להג"א וויינפעלד, סי' פז)], אבל כשיש חשש שיבזה אותה, צריך ליטלה [הג"ש וואזנר זצ"ל (מבית לוי יו"ד, מזוזה, שוכר ומוכר, הע' ה)].

מזוזה כשרות מביתו, ולקבוע על פתחי הבית. אלא שקודם לכן יסיר את המזוזה של בעל הבית, כדי לא להיכשל באיסור "בל תוסיף" בקובע שתי מזוזה בפתח אחד, ואף אם קובע מספק ומתנה שאם המזוזה של בעל הבית כשרות הם אינו מכווין לצאת בהם, אינו מועיל ועדיין יש כאן חשש של איסור בל תוסיף, ולכן אין לו עצה אלא להסיר את מזוזה של בעל הבית, ולקבוע תחתיהם מזוזה כשרות כדת וכדין [פתחי תשובה (רצא, ב), ושו"ת אגרות משה (יו"ד א, קפג)]. להלן יבואר אם רשאי ליטלם משם בצאתו.

בספר דרכי חיים ושלום (סי' תקסה) מובא שהגה"ק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש זצ"ל כשהיה נוסע לעיירות המרפא לנופש לתקופת זמן, והתאכסן בבית יהודים שהיה חשש גדול שמא מזוזהיהם פסולות, היה מביא עמו מזוזה וקובען בנוסף למזוזה הקיימות, בריחוק מעט, לפי שקרוב לוודאי שהן פסולות. וכפי הנראה לא הייתה אפשרות להסיר את מזוזה של בעל הבית, ולכן סמך על הדיעות שהקובע מספק אינו עובר על בל תוסיף [והארכנו בזה בספרנו "המזוזה"]. אמנם, כיום נראה שקשה לסמוך על זה, לפי שעל פי רוב המזוזה כשרות, וצ"ע.

מזוזה ספרדית לאשכנזי ולהיפך

מזוזה הכתובה בכתב ספרדי (וועליש) יוצא בה אשכנזי ידי חובתו, וכן להיפך מזוזה הכתובה בכתב אשכנזי, יוצא בה ספרדי ידי חובתו [נודע ביהודה (מהדו"ת יו"ד סי' קע"א), קנאת סופרים, להגאון מהרש"ק ד"ל (דף ל"ב ע"ב סי' קכ"א), הו"ד בשו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' מ"ז], שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' ק"ב, שבט הלוי (ח"ב סי' ר"א ס"ק ב'), שו"ת יביע אומר (חלק ב, יו"ד סי' כ)].

ומכל מקום, יש לוודא שהמזוזה אינה כתובה על גבי קלף משוח, שחלק מהפוסקים פוסלים אותה [עין פתחי תשובה (יו"ד רעא, ג), וקסת הסופר (סי' ב, סעי' יב)] וזה מצוי בעיקר במזוזה ספרדיות ישנות.

מיקום המזוזה

מחובת הדר בדירה גם להשגיח שתהייה המזוזה קבועה במקומם הראוי בצד ימין, למעלה משליש העליון וכדו'. ופרטי הלכות אלו רבים הם, ובמקום ספק ישאל מורה הוראה מובהק.

נטילת המזוזה בצאתו

שוכר שקבע מזוזה בדירה שכורה, כשעוזב את דירתו ובמקומו יבוא יהודי אחר לדור שם, אסור לו ליטול את המזוזה ממקומה [שולחן ערוך (רצא, ב)]. **בנוסף** לאיסור נטילת המזוזה, יש בכך אף סכנה. ומעשה באחד שנטלה בידו יוצא, וקבר את אשתו ושני בניו [גמרא (בבא מציעא קב, א)], ולכן, חששו כמה מגדולי הדורות להקל באיסור זה אף כשיש מקום להתיר, לפי שחמירא סכנתא מאיסורא [ראה בשו"ת תשובות והנהגות (ב, תקמט)]. ומן הראוי להשתדל לנהוג כן, ולא ליטלם בכל אופן.

גם אם הבא אחריו קובע אחרת מיד, אסור להסירה [פתחי תשובה (רצא, ז) בשם ברכי יוסף (רצא, ה), דלא פלוג רבנן].

בשעת הדחק ממש, כשאין לו מזוזה אחרת לביתו הקבוע, יכול ליטול את המזוזה ולקבעה מיד בדירתו, אבל אסור - גם בשעת הדחק - ליטול את המזוזה ולא לעשות בה שימוש לאלתר אלא לשמור אותה לשנה הבאה, לפי שמבזה אותה כשהיא מונחת בטלה ממצוותה [פתחי תשובה (רצא, ז) בשם ברכי יוסף (רצא, ג), פרי מגדים (או"ח טו, אשל אברהם ב)].

אם קבע מזוזה מהודרת וחס עליה, רשאי להחליפה, לפני שיוצא מהדירה, במזוזה אחרת פשוטה הימנה [דעת קדושים (רצא, א), הביאורו להלכה בשו"ת מנחת יצחק (קז, וחובת הדר (א, יב), וכן בשו"ת חלקת יעקב (יו"ד, קס), שו"ת שבט הלוי (ב, קנט - רצא, ב) ושו"ת יביע אומר (ג, יו"ד)], ויקבע את המזוזה המהודרת מיד במקום אחר [חובת הדר (א, הע' נב) ואגור באהליך (מז, יז)].

מהדורה שניה! למהלכות מזוזה?

יצירת מופת | כנון | 848.352.656

לאחר עשרות שנים של יגיעה, ליבון ובירור יצא לאור הספר עב-כרס על הלכות מזוזה • גדולי ישראל מכל החוגים והעדות בהתפעלות עצומה על הספר המונומטלי של רבי חיים זלמן אייזען שליט"א, מו"ץ נודע על עניני סת"ם, שכבר הכה גלים בציבור התורני והלמדי • ספר המזוזה: ספר חובה בכל בית יהודי

- פסקי הלכות, הלכה למעשה
- ביאורים ובירורים לעומקה של הלכה
- הליכות, מנהגים ודברי התעוררות
- ציורים ואיורים להמחשה
- אלפי מראי-מקומות ומקורות
- סיכומים, מילואים וגוספחים
- תמונת תלת-ממדיות
- מפתחות מפורטות ותוכן ענינים
- הסכמות נלהבות מגדולי הדור שליט"א

הפצה ראשית: עם הספר - יעקב לעוויץ 718.377.0047
אצל המחבר: בית הודאה - הלשכה 718.974.8000

ניתן להשיג בימים הקרובים אי"ה:

סופרים, בודקים ומגיהים וכו' שיש להם הערות והארות וכדו' בעניני סת"ם יכולים לשולחם אלינו, ויתפרסמו אי"ה בגליונות הבאים לתועלת וזכות הרבים.

להערות והארות, לפרסומים בכל ענינים
הקשורים לסת"ם ולקבלת הגליונות דרך
האימעיל יש להתקשר ל:
פקס: 929.522.1100
אימעיל: halishkeh@gmail.com